

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 03 | pp. 113-120 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

DAVLAT INVESTITSİYALARI VA ULARNING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI ASOSIY MUAMMOLARI

Eshmatov Davron Abduvaxobovich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat investitsiyalarining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va O'zbekiston Respublikasida ularni amalga oshirish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat investitsiyalarining mamlakat infratuzilmasini rivojlantirish, sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish, ijtimoiy sohalarni qo'llab-quvvatlash va innovatsion texnologiyalarni joriy etishdagi roli yoritiladi. Maqolada davlat investitsiyalarining samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilib, xalqaro tajribaga asoslangan holda O'zbekiston uchun maqbul strategik yo'nalishlar taklif etiladi. Ushbu tadqiqot davlat investitsiyalari sohasi bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar, tadqiqotchilar va iqtisodchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: Davlat investitsiyalari, iqtisodiy rivojlanish, investitsion muhit, infratuzilma, sanoat modernizatsiyasi, byurokratik to'siqlar, xususiy sektor, investitsion samaradorlik, moliyaviy tahlil, O'zbekiston iqtisodiyoti.

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ И ИХ ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Аннотация: В статье анализируется роль государственных инвестиций в развитии экономики и основные проблемы, возникающие в процессе их осуществления в Республике Узбекистан. В исследовании подчеркивается роль государственных инвестиций в развитии инфраструктуры страны, модернизации промышленных отраслей, поддержке социальных секторов и внедрении инновационных технологий. В статье даются предложения и рекомендации по повышению эффективности государственных инвестиций, а также предлагаются оптимальные стратегические направления для Узбекистана на основе международного опыта. Данное исследование может быть полезно специалистам, исследователям и экономистам, работающим в сфере государственных инвестиций.

Ключевые слова: Государственные инвестиции, экономическое развитие, инвестиционный климат, инфраструктура, модернизация промышленности, бюрократические препоны, частный сектор, эффективность инвестиций, финансовый анализ, экономика Узбекистана.

PUBLIC INVESTMENTS AND THEIR MAIN PROBLEMS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract: This article analyzes the role of public investments in economic development and the main problems encountered in the process of their implementation

in the Republic of Uzbekistan. The study highlights the role of public investments in the development of the country's infrastructure, modernization of industrial sectors, support for social sectors, and the introduction of innovative technologies. The article provides proposals and recommendations for increasing the effectiveness of public investments, and suggests optimal strategic directions for Uzbekistan based on international experience. This study may be useful for specialists, researchers, and economists involved in the field of public investments.

Keywords: Public investments, economic development, investment environment, infrastructure, industrial modernization, bureaucratic barriers, private sector, investment efficiency, financial analysis, economy of Uzbekistan.

KIRISH

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda davlat investitsiyalari muhim rol o'ynaydi. Davlat investitsiyalari orqali infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, sanoatni modernizatsiya qilish, ijtimoiy sohalarni qo'llab-quvvatlash hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish imkoniyati yaratiladi. O'zbekiston Respublikasi ham iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va investitsion muhitni yaxshilash maqsadida davlat investitsiyalaridan faol foydalanmoqda.

Shu bilan birga, davlat investitsiyalarining samaradorligi ularni to'g'ri boshqarish va resurslarni optimal taqsimlash bilan bevosita bog'liq. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, davlat investitsiyalarini amalga oshirish jarayonida bir qator muammolar, jumladan, loyihalarning moliyaviy tahlilining yetarli emasligi, mablag'larning noto'g'ri taqsimlanishi, byurokratik to'siqlar va korrupsiya kabi omillar uchrab turadi. Ushbu muammolar investitsiyalarning kutilgan natijaga erishishini qiyinlashtiradi va iqtisodiy o'sish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Davlat investitsiyalarining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni, ularni amalga oshirish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar va ularning yechimiga oid takliflar tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda davlat investitsiyalarining samaradorligini oshirish bo'yicha xalqaro tajriba asosida istiqbolli yo'nalishlar tavsiya etiladi.

Agar ushbu dastaklar tasodifiy yoki maxsus manfaatlar guruhlarini va bozor konyunkturasi bosimi ostida emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning uzoq muddatli maqsadlari va joriy vazifalaridan kelib chiqqan holda tizimli ravishda qo'llanilsa, davlat tomonidan tartibga solish samaradorligi ortadi. Tizimli yondashuv, birinchidan, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini tashkil etuvchi elementlarni, ikkinchidan, tartibga soluvchilar quyi tizimini tashkil etuvchi elementlarni yaxlit tizimga birlashtirishni nazarda tutadi. Iqtisodiyot nazariyasida iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish usullarining ikkita mustaqil mezon bo'yicha o'rnatilgan tasnifi mavjud: ta'sir shakllari va ta'sir qilish vositalari. Ta'sir qilish shakllariga ko'ra iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish usullari ikki guruhga bo'linadi: bevosita va bilvosita ta'sir qilish usullari.

Bevosita ta'sir qilish usullari bozor sub'ektlari faoliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Bunday to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilish xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatini tartibga soluvchi ma'muriy-huquqiy vositalar va bevosita ta'sir qilishning iqtisodiy vositalaridan foydalangan holda amalga oshiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya dasturlari hisobiga hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini modellashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu masalaga oid ilmiy qarashlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, investitsiya jarayonlarining hududiy rivojlanishga ta'siri iqtisodiy nazariya va amaliyot nuqtayi nazaridan keng ko'rib chiqilgan.

Iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalar o'rtasidagi bog'liqlik Solow (1956) tomonidan ishlab chiqilgan iqtisodiy o'sish modeli asosida tadqiq etilgan. U o'z tadqiqotlarida investitsiyalar va texnologik taraqqiyot iqtisodiy o'sishning asosiy omillari ekanligini ta'kidlagan. Barro (1991) esa davlat investitsiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholab, davlat investitsiyalari samaradorligi yuqori bo'lgan hollarda iqtisodiy o'sish sur'atlari sezilarli darajada ortishini ko'rsatgan.

Innovatsion investitsiyalar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik Romer (1986) tomonidan o'rganilgan bo'lib, u iqtisodiy rivojlanishda ilm-fan va texnologik innovatsiyalar muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. Lucas (1988) esa inson kapitaliga investitsiya kiritishning iqtisodiy samaradorligini baholab, ta'lim va kadrlar malakasini oshirish iqtisodiy o'sishning muhim omili ekanligini asoslab bergan.

Hududiy investitsiya jarayonlarini modellashtirish va ularning natijalarini prognoz qilish borasida zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda statistik va ekonometrik modellar keng qo'llanilmoqda. O'zbekiston olimlari tomonidan innovatsion jarayonlarni baholash va prognoz qilish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar asosan hududiy investitsiya dasturlarining samaradorligi, davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiya loyihalarini rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning iqtisodiy ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan.

Umuman olganda, investitsiya dasturlari hisobiga hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini modellashtirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar investitsiyalarning iqtisodiy o'sish, innovatsion taraqqiyot va hududiy barqarorlikka ta'sirini keng tahlil qilgan. Shu sababli, ushbu yo'nalishda amalga oshiriladigan tadqiqotlar zamonaviy iqtisodiy modellardan foydalangan holda innovatsion jarayonlarning uzoq muddatli istiqbollari yanada aniqroq prognoz qilish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishida tizimli tahlil, statistik-iqtisodiy va taqqoslama, tarkibiy tahlil, iqtisodiy-matyematik modelashtirish, prognozlash hamda qator boshqa usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bilvosita ta'sir qilish usullari - bozor sub'ektlarining xatti-harakatlarini bevosita emas, balki bilvosita, ularni davlat xohlagan yo'nalishda harakat qilishga majbur qiladigan muayyan iqtisodiy muhitni yaratish orqali tartibga soluvchi usullar. Bilvosita ta'sir qilish usullariga fiskal, byudjet, pul, innovatsion, amortizatsiya, innovatsiya va iqtisodiy siyosatning boshqa sohalari, shuningdek, ma'naviy ishontirish usullari kiradi. Davlatning investitsiya munosabatlaridagi ishtiroki doirasida ikkita shaklni ajratib ko'rsatish kerak:

1) investitsiyalarni boshqarish;

2) investitsiyalarni tartibga solish. U yoki bu shaklning ustuvorligini belgilash investitsiya sohasida, umuman jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida davlatning rag'batlantiruvchi rolini oshirishning asosiy yo'nalishlarini belgilash uchun asosdir.

Davlat tomonidan tartibga solishning mazmuniy mohiyati (hokimiyatni boshqarish faoliyati sifatidagi davlat boshqaruvidan farqli o'laroq) tegishli ob'ektlarga tartibga solishning asosan bilvosita (iqtisodiy, rag'batlantiruvchi,) usullaridan foydalanishdan iborat.

Shunday qilib, birinchi navbatda qonun chiqaruvchi tartibga solish vositalari va mexanizmlarining iqtisodiy munosabatlarga va ularning ishtirokchilariga iqtisodiy qonun hujjatlarida belgilangan tartibga solish ta'sirini toraytiradi. Davlat tomonidan tartibga solish deganda qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyat organlarining bozor iqtisodiyoti sharoitidagi munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan iqtisodiy munosabatlarga va ularning ishtirokchilari – xo'jalik yurituvchi subyektlarga ta'siri tushuniladi.

Iqtisodiy huquq ta'limotida iqtisodiy faoliyatni boshqarish, bu jarayonda tashkiliy-iqtisodiy munosabatlar shakllanadi va ikki jihat – makro hamda mikro darajada tushuniladi. Mikrodarajada bu xo'jalik faoliyati amalga oshiriladigan mulkka egalik asosida amalga oshiriladigan muayyan zarur chora-tadbirlar majmuini yoki uni samarali amalga oshirish maqsadida berilgan vakolatlarni qo'llash jarayoni (bunday mulkdan foydalanishdan tushgan daromadni oshirish, mulk qiymatini va (yoki) miqdorini oshirish, ma'lum ijtimoiy-iqtisodiy samaraga erishish) tushuniladi.

Shunday qilib, mikrodarajadagi tashkiliy-iqtisodiy munosabatlar tizimi vositachilik qiladigan xo'jalik faoliyatini boshqarish muayyan xo'jalik yurituvchi subyektga va u bevosita amalga oshiradigan faoliyatga nisbatan amalga oshiriladi. Makrodaraja - bu iqtisodiy faoliyatni boshqarish jarayonida vujudga keladigan tashkiliy-iqtisodiy munosabatlar, shu jumladan iqtisodiy faoliyatni boshqarishni tashkil etish va ta'minlash bo'yicha ijtimoiy-iqtisodiy tartibning talablariga muvofiq boshqaruvni tashkil etish va ta'minlash bo'yicha, bu iqtisodiy vakolatlarga ega bo'lgan davlat hokimiyati organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari, shuningdek, fuqarolar, jamoat va xo'jalik yurituvchi sub'ektlar va xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning mulki bo'lgan boshqa tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi .

Davlat xo'jaligini boshqarish butun mamlakat iqtisodiyoti, uning tarmoqlari va hududlari, aholi va davlat uchun muhim bo'lgan ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlarning manfaatlariga daxldor bo'lgan keng ko'lamlil ijtimoiy-iqtisodiy va milliy iqtisodiy muammolarni hal qilishga qaratilgan¹. Shu bilan birga, iqtisodiyotni davlat tomonidan boshqarishning maqsadlari davlat va boshqaruvni amalga oshiruvchi hokimiyat tuzilmalarining maqsadli sozlashlarini aks ettiradi. Demak, davlat xo'jaligini boshqarishning maqsadlari mamlakat qonunlari va xalqaro shartnomalar bilan davlat hamda uning organlariga berilgan boshqaruv vakolatlari doirasiga mos kelishi kerak.

Bevosita davlat boshqaruvi sohasiga davlat investitsiyalari kiradi. Bu investitsiya resurslarining faqat davlat tomonidan davlat va mahalliy byudjetlarga, byudjetdan tashqari maxsus jamg'armalarga hamda davlat korxonalariga mablag'lariga jalb etiladigan qismini shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog'liq faoliyatdir. Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonunda investisiya faoliyati deganda fuqarolar,

¹ Бодров В.Г. Государственное регулирование экономики и экономическая политика: на учебное пособие/В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н.А. И. Болград. Киев: Академвы дал, 2010. 520 с. (Серия "Альма-матер").

yuridik shaxslar va davlatning investitsiyalarni amalga oshirishga doir amaliy harakatlari majmui tushunilishi ta'kidlangan. Bu esa o'z navbatida, investitsiya faoliyati quyidagilar asosida amalga oshirilishini keltirib chiqaradi, jumladan:

- fuqarolar, nodavlat korxonalar, xo'jalik birlashmalari, birlashmalar va jamiyatlar, shuningdek jamoat va diniy tashkilotlar, jamoaviy mulkka asoslangan boshqa yuridik shaxslar tomonidan o'z va qarz mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan investitsiyalar;
- mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan mahalliy byudjetlar, qarz mablag'lari hisobidan, shuningdek, shahar korxonalari va muassasalari tomonidan o'z va qarz mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan mahalliy investitsiyalar;
- investitsiya loyihalarini amalga oshirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;
- xorijiy davlatlar, xorijiy davlatlarning yuridik shaxslari va fuqarolari tomonidan amalga oshiriladigan xorijiy investitsiyalar;
- O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari va fuqarolari, xorijiy davlatlarning yuridik shaxslari hamda fuqarolari tomonidan amalga oshiriladigan qo'shma investitsiyalar.

Davlat alohida investitsiya subyekti ekanligini hisobga olib, uning faoliyati nafaqat xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun asosiy vositalarni kengaytirilgan takror ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun, asosan, rivojlanishi tarkibiy va tarmoq siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida rivojlanishi belgilangan tarmoqlarga mablag'larni jalb etish va jamlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga emas, balki ushbu fondlardan samarali hamda mas'uliyatli foydalanishni ta'minlashga qaratilgan. Tadqiqotdan kelib chiqib davlat investitsiyalarining quyidagi huquqiy shakllarini taklif etish lozim:

1) shartnomaviy, shu jumladan kontsessiya shartnomasini, mahsulot taqsimoti to'g'risidagi bitimni tuzishni o'z ichiga olgan;

2) korporativ - investitsiya maqsadi bilan belgilanadigan fuqarolarning, yuridik shaxslarning, davlatning va hududiy hamjamiyatning yuridik shaxsning ustav (birikuv) kapitaliga qonun hujjatlarida belgilangan cheklashlarni hisobga olgan holda, mulkiy va intellektual boyliklarni yuridik shaxsning qimmatli qog'ozlar bozori ishtirokchilarining kasbiy huquqlari hamda mulkdorlari tomonidan sotib olingan huquqlar evaziga o'tkazishga qaratilgan amaliy harakatlari;

3) moddiy va nomoddiy boyliklarni unitar (davlat) korxonasi kapitaliga o'tkazish shaklidagi investitsiyalar,

4) davlat investitsiya loyihalarini moliyalashtirish,

5) kapital qo'yilmalar, kapital qurilish, kapital qo'yilmalar shaklida real qo'yilmalarni amalga oshirish,

6) tadbirkorlik sub'ektlariga davlat yordamini ayamaslik. Yuqoridagi tasnif moliyaviy vositalarning investitsiya faoliyatini amalga oshirishdagi rolini to'liq aks ettirmaydi. Davlat va byudjet investitsiyalari o'rtasidagi farq haqida savol tug'iladi. Byudjet investitsiyalari davlat investitsiyalarining faqat bir qismidir. Qolgan investitsiyalar davlat byudjetidan tashqari jamg'armalari hisobidan, davlat korxonalari, tashkilotlari, korporatsiyalar faoliyati natijasida olingan mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi². Binobarin, yuqoridagilarni hisobga olgan holda, davlat investitsiyalari

² Кириленко О., Малиняк Б. Теория и практика бюджетных инвестиций: монография. Тернополь: Экономическая мысль, 2007. 300 с.

byudjetlar, davlat tomonidan tashkil etilgan byudjet va budjetdan tashqari jamg'armalar, shuningdek, davlat korxonasi va muassasalarining o'z mablag'lari hisobidan amalga oshirilishini ta'kidlash mumkin.

Davlat tomonidan investitsiyalarni budjet hisobidan moliyalashtirish bo'yicha ko'plab mutaxassis iqtisodchilar tadqiqotlar olib borishgan bo'lib ulardan O. A. Lisnichukning so'zlariga ko'ra, "byudjet qo'yilmalari – moddiy va nomoddiy aktivlarga yo'naltirilgan barcha kapital xarajatlar, shuningdek, davlat yoki mahalliy budjet hisobidan moliyalashtiriladigan muayyan investitsiya loyihasini moliyalashtirish uchun qilingan xarajatlar" -deb ta'kidlaydi³.

E.A. Chechet va N.O. Slobodyanyuk byudjet investitsiyalari kontseptsiyasini o'rganishda bunday investitsiyalarning maqsadlarini turli yo'llar bilan belgilaydigan olimlarning fikrlariga misollar keltirilgan:

- mulkni (real va moliyaviy aktivlarni) yaratish yoki qiymatini oshirish, real va moliyaviy investitsiyalarda ishtirok etishdan soliq bo'lmagan daromadlar ko'rinishidagi investitsiya daromadlarini olish;

- binolar, inshootlar, uzatish moslamalari, transport vositalari, asbob-uskunalar va uzoq muddatli buyumlarni, nomoddiy aktivlarni sotib olish va yaratish, ularni kapital ta'mirlash, rekonstruksiya qilish, modernizatsiya qilish va tiklash, yer uchastkalarini o'zlashtirish va tubdan obodonlashtirish, shuningdek kapital o'tkazmalarni ta'minlash;

- davlat (munitsipal) mulkini qurish va modernizatsiya qilish, barcha turdagi texnika, jihozlarni va dasturiy ta'minotlarni xarid qilish, foyda olish yoki boshqa ijtimoiy samaraga erishish;

- davlat hokimiyati funksiyalarini amalga oshirish va boshqa ijobiy ijtimoiy yoki siyosiy natijaga erishish⁴.

U.Z. Vatamanyuk-Zelinska ta'kidlaganidek, budjet investitsiyalarining mohiyatini ular bajaradigan funksiyalar orqali batafsilroq tushunish mumkin⁵. Ko'pincha olimlar byudjet investitsiyalarining uchta asosiy funksiyasini ajratib ko'rsatishadi:

- rag'batlantirish (investitsiya jarayonlari faolligini oshirish uchun shart-sharoitlar yaratish);

- integratsiya (investitsiya faoliyati sub'ektlarining qarama-qarshi manfaatlarini uyg'unlashtirish va muvofiqlashtirish);

- innovatsion (iqtisodiy resurslarni yangilash va ularni sifat jihatidan rivojlantirish, progressiv tashkiliy shakllar va boshqaruv usullaridan foydalanish va h.k.).

U.Z. Vatamanyuk-Zelinskaning belgilangan funksiyalari asosida, byudjet investitsiyalari deganda davlat byudjetining moddiy va nomoddiy aktivlarga tegishli bo'lgan barcha kapital xarajatlari turli byudjet dasturlarini (ilmiy-texnikaviy va ijtimoiy-iqtisodiy) amalga oshirishga, shuningdek, aholi turmush darajasini yaxshilash va

³ Лесничук О. А. Активизация бюджетных инвестиций направленных на экономическое развитие в Украине. Приазовский экономический вестник. 2018. №6 (11). С. 460-464.

⁴ Chechet E.A., Slobodyanyuk N.O. Budgetary investments in the system of strategic development of the national economy. Money, finance, credit. 2016. Issue III-IV (63-64). P. 270-280.

⁵ Ватаманюк-Зелинская У. З. Повышение эффективности бюджетного инвестирования предпринимательской деятельности в Украине. Инновационная экономика. 2019. № 7-8. С. 87.

byudjetga investitsiyalarning barcha turlarini qoplash uchun ustuvor loyihalarni moliyalashtirishga qaratilgan xarajatlarni belgilaydi.

Umuman olganda, byudjet investitsiyalari davlatning samarali rivojlanishining zaruriy shartidir. Buning sababi shundaki, birinchidan, investitsiyalar ijtimoiy funktsiyani bajaradi, ya'ni jamiyatning ijtimoiy-madaniy muammolarini hal qiladi. Ikkinchidan, milliy iqtisodiyotning rivojlanish vektorini boshqaruvning innovatsion turiga yo'naltiradi. Uchinchidan, milliy iqtisodiyotning tarmoq tuzilmasini optimallashtiradi¹. Binobarin, yuridik shaxsning mol-mulkini shakllantirishda ishtirok etishi munosabati bilan davlat yoki hududiy hamjamiyatlar ishtirokchilari sifatida ushbu yuridik shaxsga nisbatan korporativ huquqlarga yoki uning mol-mulkiga nisbatan mulkiy huquqlarga ega bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib fytganda, ushbu va boshqa dasturiy hujjatlarni o'rganish investitsiyalarning strategik ustuvor yo'nalishlarini belgilashda davlat siyosati izchil emasligini, ustuvor yo'nalishlarning o'zi esa noaniq ekanligini ko'rsatdi. Nazariy yondashuvlar va amaldagi qonunchilikni tahlil qilish davlat investitsiyalari asoslarini tartibga soluvchi huquqiy normalarni tizimlashtirish va muvofiqlashtirishni tegishli qonun qabul qilish orqali shoshilinch zaruratdan dalolat beradi, bunda:

- davlat investitsiyasi tushunchasi, turlari va shakllari;
- davlat investitsiya siyosatini ishlab chiqish va tasdiqlash tartibi, uni turli shakllarini birlashtirish;
- davlat investitsiya faoliyatining ustuvor yo'nalishlarini belgilash tartibini belgilash;
- davlat investitsiya loyihalarini boshqarish va ularning samaradorligini monitoring qilish bo'yicha organlar tizimi va ularning vakolatlarini belgilash;
- amalga oshirilayotgan va istiqbolli davlat investitsiya loyihalarining yagona axborot-ma'lumotnoma reestrini yaratish;
- davlat-xususiy sheriklik asosida davlat investitsiya loyihalarini amalga oshirish mumkin bo'lgan sohalarni aniqlash;
- moliyaviy qo'yilmalarning va kapital qo'yilmalarning xususiyatlarini ochib berish;
- innovatsion investitsiyalar, davlatning intellektual mulk ob'ektlarini hisobga olish va muhofaza qilish;
- budjet investitsiyasi tushunchasi va xususiyatlari, davlat korporativ investitsiyasi tushunchasi va xususiyatlarini o'rganish.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda investitsiya dasturlari hisobiga hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini prognostik modellashtirishning nazariy va amaliy jihatlari o'rganildi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi muhim xulosalar chiqarildi:

Davlat investitsiyalari hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ular infratuzilmani rivojlantirish, sanoatni modernizatsiya qilish va ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida davlat va xususiy investitsiyalar ulushi ortib borayotgan bo'lsa-da, investitsiya siyosatini yanada samarali tashkil etish talab etiladi.

Hududiy investitsiya jarayonlarini modellashtirish zamonaviy iqtisodiy prognozlash usullaridan foydalangan holda amalga oshirilishi lozim.

Ekonometrik modellar, dinamik tahlil va statistik baholash orqali investitsiyalarning uzoq muddatli ta'siri aniqlanadi.

Investitsiya dasturlarining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri dunyoning ko'plab iqtisodiy maktablari tomonidan o'rganilgan. Solow, Barro, Romer va Lucas kabi iqtisodchilarning tadqiqotlari investitsiyalarning o'sishga ta'sirini asoslab bergan.

O'zbekistonda investitsion jarayonlarning ilmiy tahlili va huquqiy asoslarini takomillashtirish zarur.

Davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiya loyihalarini kengaytirish;

Mahalliy va xorijiy investorlarga qulay shart-sharoit yaratish va huquqiy kafolatlarni kuchaytirish;

Hududiy investitsion dasturlarni optimallashtirish va ularning natijadorligini oshirish uchun zamonaviy tahlil usullaridan foydalanish.

Umuman olganda, investitsiya dasturlarining hududiy rivojlanishga ta'siri chuqur tahlil qilinishi va ilg'or modellashtirish usullaridan foydalangan holda istiqbolli yo'nalishlar belgilanishi zarur. Uzoq muddatli strategiyalar ishlab chiqish orqali investitsiya dasturlarining samaradorligini oshirish, ularni barqaror iqtisodiy o'sish omiliga aylantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida" 25.12.2019 yildagi O'RQ-598-son Qonuni, <https://lex.uz/uz/docs/-4664142?ONDATE=01.01.2023%2000>

2. Гриценко Л. Л. Государственная инвестиционная политика: сущность, цели и задачи / Гриценко Л. Л. // Научные труды Кировоградского национального технического Университета. Экономические науки – 2012. – Вып. 22(2). – с. 89-95.

3. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida" gi 25.12.2019 yildagi O'RQ-598-son Qonuni, <https://lex.uz/uz/docs/-4664142>

4. O'zbekiston Respublikasining Budget kodeksi 2021-yil 21-apreldagi O'RQ-683-sonli Qonuni.(yangi tahriri) <https://lex.uz/mact/-2304138>

5. Бодров В.Г. Государственное регулирование экономики и экономическая политика: на учебное пособие/В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н.А. И. Болград. Киев: Академвы дал, 2010. 520 с. (Серия "Альма-матер").

6. Кириленко О., Малиняк Б. Теория и практика бюджетных инвестиций: монография. Тернополь: Экономическая мысль, 2007. 300 с.

7. Лесничук О. А. Активизация бюджетных инвестиций направленных на экономическое развитие в Украине. Приазовский экономический вестник. 2018. №6 (11). С. 460-464.

8. Chechet E.A., Slobodyanyuk N.O. Budgetary investments in the system of strategic development of the national economy. Money, finance, credit. 2016. Issue III–IV (63–64). P. 270–280.

9. Ватаманюк-Зелинская У. З. Повышение эффективности бюджетного инвестание предпринимательской деятельности в Украине. Инновационная экономика. 2019. № 7–8. С. 87.

Copyright: © 2025 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

